

PROJEKTAS VP1-2.2-ŠMM-04-V-01-001
**„MOKYMOSI KRYPTIES PASIRINKIMO GALIMYBIŲ DIDINIMAS 14-19 METŲ MOKINIAMS, II ETAPAS: GILESNIŠ
MOKYMOSI DIFERENCIJAVIMAS IR INDIVIDUALIZAVIMAS, SIEKiant UGDYMO KOKYBĖS, REIKALINGOS
ŠIUOLAIKINIAM DARBO PASAULIUI“**

**PRIVALOMAI PASIRENKAMO ISTORIJS MODULIO PROGRAMA
IX–X (I–II GIMNAZIJS) KLASĖMS**

TEMA: LIETUVOS LAISVĖS KOVOS XVIII–XX A.

(35 VAL.)

I. Bendrosios nuostatos

1. Įvadas

Privalomai pasirenkamo istorijos modulio programa skiriama gabiems ir besidomintiems Lietuvos istorija 9–10 klasių mokiniams, kurie mokosi pagal pagrindinio ugdymo programą. Ją pasirinkę mokiniai dar labiau pagilins įgytas žinias, formuos(is) naujus gebėjimus, įgis daugiau savarankiško darbo patirties. Programa skirta ugdymui organizuoti taip, kad 9–10 klasių mokiniai galėtų rinktis istorijos mokymąsi, atitinkantį jų poreikius, galimybes ir polinkius. To siekiama diferencijuojant ir individualizuojant mokymą, atsižvelgiant į mokinių gebėjimus. Istorijos dalyko privalomasis kursas praplečiamas įvairia popamokine veikla, kuri teikia daugiau galimybių mokiniams gilinti istorijos žinias, plėsti kultūrinį akiratį, bendrauti ir bendradarbiauti.

Mokiniai, mokydamiesi pagal šią programą, nagrinės svarbiausius XVIII–XX a. Lietuvos nepriklausomybės kovų laikotarpius, plačiau susipažins su svarbiausiais laikotarpio Lietuvos istorijos įvykiais. Ypač svarbu, kad programą pasirinkę mokiniai galės išsiaiškinti, kokie įvykiai vyko ir jų gyvenamoje vietovėje.

II. Tikslas, uždaviniai, struktūra

2. Tikslas

Modulio programos tikslas – ugdyti istorinį mokinio mąstymą, kūrybiškumą, raštingumą, gebėjimą naudotis įvairiais istorijos šaltiniais, tyrimo būdais ir priemonėmis, aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime, bendrauti ir bendradarbiauti, ugdyti patriotiškumą, tautinę ir pilietinę savimone.

3. Uždaviniai

Siekiama, kad šią programą pasirinkę mokiniai:

- pažindami lietuvių tautos istorijos ir kultūros palikimą, išmoks jį vertinti;
- išsiugdys tautinę, kultūrinę ir pilietinę savimone, pagarbą tradicijoms, praeities kartų kultūros palikimui;
- įgis istoriškumu grindžiamą dabarties supratimą;
- nustatys istorijos reiškinių priežastis ir padarinius, juos aiškinsis ir interpretuos;

- rinks ir analizuos įvairiuose šaltiniuose teikiamą informaciją;
- įvairiais būdais ir argumentuotai perteiks informaciją;
- domėsisi Lietuvoje ir gyvenamoje vietovėje vykusiais įvykiais, interpretuos juos Europos istorijos kontekste;
- ugdysis specifinius istorijos ir socialinius, kūrybinius, informacinius, kalbinius, bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimus;
- aktyvins mokymosi motyvaciją, saviraišką;
- ugdymo turinį susies su realia gyvenimiška patirtimi;
- mokysis naudodamiesi šiuolaikiniais mokymosi metodais ir priemonėmis;
- galės realizuoti save netradicinėmis istorijos ugdymo formomis.

4. Ugdymo gairės

Programos pagrindas – bendrosios kompetencijos (mokėjimas mokytis, pažinti, kurti, rinkti ir perteikti informaciją ir t. t.). Jos ugdomos įgyvendinat modulio programą. Didesnę veiklų dalį turėtų sudaryti mokinių savarankiškas darbas ir tiriamoji veikla:

- nustatyti ir aiškintis istorijos reiškinių priežastis ir padarinius;
- interpretuoti istorijos įvykius;
- analizuoti įvairius informacijos šaltinius, kritiškai ir argumentuotai juos vertinti;
- įvairiais būdais perteikti informaciją.

Privalomai pasirenkamo modulio programa ne tik plečia mokomąją medžiagą, bet ir kelia mokinio bendrą kultūrinį lygį, ugdo įgūdžius, gebėjimus, kuriems nėra pakankamai laiko ir sąlygų per sisteminio istorijos kurso pamokas. Mokiniai gali plačiau domėtis Lietuvos laisvės kovų istorija, labiau gilintis į jiems patinkantį laikotarpį, dirbti su konkrečia informacija.

Mokydamasis pagal šio modulio programą, mokinys turės daugiau galimybių istoriją pažinti ne tik skaitydamas vadovėlį, bet ir lankydamasis muziejuose, bibliotekose, asmeniniuose archyvuose, bendraudamas su įvykių liudininkais ar net dalyviais (ypač nagrinėjant 1944–1953 m. ginkluoto pasipriešinimo istoriją). Mokiniai gaus informacijos ne tik iš vieno šaltinio. Labai svarbūs atsiminimai, liudijimai, kad mokiniai galėtų objektyviau vertinti įvykių priežastis, padarinius. Tai suteiks jiems žinių apie visuomenę anksčiau ir dabar, kurioje gyvena.

Mokydamiesi istorijos pagal šio modulio programą, mokiniai galės susipažinti su įvykiais, kurie vyko jų gyvenamoje vietovėje, aplankyti kovų įamžinimo vietas. Taip bus ugdoma jų pažintinė veikla.

Mokytojui, planuojant mokymą pagal šio modulio programą, svarbu apgalvoti, ar mokiniai labiau domėsis Nepriklausomybės kovomis, vykusiomis Lietuvoje, ar savo regionu, gimtąją vietovę.

Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas mokinio iniciatyvai pažinti ir kurti. Jo atrasti, patirti dalykai svarbesni už teorines žinias. Planuojant ugdymą, ši programa turi sudaryti sąlygas:

- formuoti gebėjimą dirbti grupėmis, skatinti pareigos ir atsakomybės už bendro darbo rezultatus jausmą;
- taikomais metodais skatinti mokytoją ir mokinį bendradarbiauti kūrybiškai;
- taikyti patrauklius mokymo(si) metodus: kaupti, analizuoti ir vertinti įvairią informaciją, naudoti šiuolaikines informacines technologijas; kurti bendrus projektus; mokytis atlikti ir vertinti mokslinius tyrimus, eksperimentus; analizuoti ir interpretuoti istorijos įvykius;
- ugdytis ne tik klasėse, bet ir už mokyklos ribų – muziejuose, bibliotekose, valdžios institucijose, archyvuose, kad patys mokiniai savarankiškai galėtų gilintis pagal istorijos modulių programų temas;
- rinktis įvairius informacijos perteikimo ir pristatymo būdus: rengti pranešimus, pristatymus, tiriamuosius darbus, rinkti atsiminimus, diskutuoti, rengti debatus, spaudos konferencijas, susitikimus, kurti filmuotą medžiagą ir t. t.

Mokymas(is) pagal šią programą reikalauja didesnio dėmesio informacinėms technologijoms (IT). IT gali būti taikomos labai įvairiai:

- 1) ieškant informacijos ir naudojantis informacijos šaltiniais (enciklopedijomis, žinynais ir t. t.);
- 2) sudarant bibliotekas;
- 3) atrenkant ir vertinant informaciją;
- 4) pristatant informaciją;
- 5) dalyvaujant projektuose ir juos rengiant.

Naudodamiesi IT, mokiniai gali:

- savarankiškai mokytis naudotis įvairiais informacijos šaltiniais ir kritiškai juos vertinti;
- rasti ir pasirinkti naudingiausią informaciją istorijos užduotims atlikti;

- ieškoti atsakymų į istorijos klausimus, peržiūrėdami įvairius duomenų šaltinius;
- peržiūrėti, tobulinti atliktą darbą;
- įvairiau reikšti idėjas.

III. Mokinių pasiekimai, turinio apimtis, vertinimas

5. Mokinių pasiekimai

1. Istorijos raidos supratimas	
Nuostatos • Suvokti, kad istorijos pažinimas yra svarbus, norint suprasti dabartį. • Siekti saugoti ir puoselėti savo tautos, valstybės tradicijas ir kultūros paveldą. • Puoselėti praeityje susiformavusias ir šiandienos gyvenime svarbias vertybes, pvz., demokratiją, humaniškumą, toleranciją ir kt. • Įvertinti savo tautos ir valstybės istorijos raidą. • Kitiškai vertinti istorijos įvykių ir šiandienos gyvenimo pokyčių interpretacijas.	
Gebėjimai	Žinios
• Išskirti ir įvertinti tarpusavyje susijusias aplinkybes, paskatinusias pradėti kovą dėl ATR išlikimo.	• Išskirti svarbiausias XVIII a. sukilimo priežastis ir norimus pasiekti tikslus.
• Susieti aplinkybes, paskatinusias pradėti kovą dėl Lietuvos valstybingumo atkūrimo XIX a.	• Išskirti svarbiausias XIX a. sukilimų priežastis ir norimus pasiekti tikslus.
• Įvertinti asmenybių vaidmenį XIX a. sukilimų kontekste.	• Apibūdinti žymiausių asmenybių veiklą, nusakyti jų svarbą ir poveikį to meto įvykiams.
• Pagal pateiktus kriterijus įvertinti sukilėlių pasirengimą kovoti su Rusijos karinėmis pajėgomis.	• Pateikti pavyzdžių, iliustruojančių sukilėlių karinį ir idėjinį pasirengimą.
• Nustatyti savo gyvenamosios vietovės vietas, kur XIX a. vyko kovos.	• Nusakyti ir apibūdinti svarbiausius savo vietovės įvykius, • Surinkti informaciją apie sukilėlių kovas menančias ir jų atminimo įamžinimo vietas.
• Argumentuotai apibrėžti ir įvertinti Lietuvos nepriklausomybės kovų svarbą toliau valstybei egzistuoti XX amžiuje.	• Išskirti svarbiausius Nepriklausomybės kovų etapus. • Iliustruoti juos konkrečiais pavyzdžiais. • Nusakyti svarbiausias Lietuvos kariuomenės pergalės, išsiaiškinti gyvenamoje vietovėje vykusius įvykius.
• Atskleisti veiksnius, turėjusius įtakos karių kovinei parengčiai, gyvenimo sąlygų kitimui.	• Aprašyti Lietuvos kariuomenės karinės parengties pokyčius, remiantis įvairiais istorijos šaltiniais.

	Nusakyti karių kasdienio gyvenimo aktualijas, remiantis laiškais, dokumentais, atsiminimais ir kt. istorijos šaltiniais.
Analizuoti tarptautinės situacijos kitimą, kaimyninių valstybių siekius Lietuvos valstybės atžvilgiu.	- Išskirti ir nusakyti kaimyninių valstybių požiūrį į Lietuvos valstybę. - Nusakyti sutartis ir paaiškinti, kaip jos paveikė tolesnę valstybės raidą ir santykius su kaimynais.
Įvertinti asmenybių vaidmenį per Nepriklausomybės kovų laikotarpį.	Apibūdinti žymiausių asmenybių veiklą, įvertinti jų nuopelnus.
Įvertinti antrosios sovietų okupacijos žalą, padarytą Lietuvos visuomenei.	- Apibrėžti antrosios sovietų okupacijos chronologines ribas. - Pateikti antrosios sovietų okupacijos metų sovietizacijos Lietuvoje pavyzdžių.
Įvertinti rezistencijos reikšmę lietuvių tautos egzistencijai.	- Nurodyti pagrindinius rezistencijos bruožus. - Nusakyti svarbiausius rezistencijos tikslus. - Pateikti prisitaikymo ir kolaboravimo antrosios sovietų okupacijos metais Lietuvoje pavyzdžių. - Iliustruoti pavyzdžiais svarbiausius rezistencinės kovos įvykius. - Apibūdinti rezistencijos dalyvių kovos, gyvenimo, buities ir kūrybos sąlygas. - Nusakyti rezistencinio sąjūdžio reikšmę ir poveikį Lietuvos visuomenei.
Įvertinti asmenybių vaidmenį, vykstant rezistencinėms kovoms.	Nusakyti asmenybių veiklą ir jų nuopelnus, pagal galimybes iliustruoti amžininkų pasakojimais ir atsiminimais.
Lokalizuoti rezistencinės kovos ir kovos dalyvių žūties įamžinimo vietas.	Nustatyti ir aprašyti rezistencijos dalyvių žūties, svarbiausių kautynių vietas, iliustruoti nuotraukomis.

2. Orientavimasis istorijos laike ir erdvėje

Nuostatos

- Suvokti orientavimosi laike reikšmę, aiškinant praeities įvykius, reiškinius ir procesus.
- Suvokti geografinės aplinkos pažinimo svarbą, vertinant istorijos įvykius, reiškinius ir procesus.

Gebėjimai

Žinios ir supratimas

Išskirti pagrindines nagrinėjamų Lietuvos istorijos laikotarpių problemas, nustatyti jų ryšį su dabartimi.	Nurodyti pagrindines nagrinėjamų istorijos laikotarpių problemas.
Ižvelgti tiesioginį pagrindinių pasaulio, Lietuvos istorijos įvykių, reiškinių ir procesų ryšį.	Pateikti pavyzdžių, rodančių, kokie buvo ir yra svarbiausi pasaulio ir Lietuvos istorijos raidos tarpusavio ryšiai.
Nustatyti svarbiausių Lietuvos istorijos įvykių ir reiškinių ryšį su dabartimi.	Nurodyti Lietuvos istorijos įvykių bruožus, nagrinėtus per istorijos pamokas.
Nustatyti ir žemėlapyje parodyti vietą, kur vyko nagrinėjami	Nustatyti ir žemėlapyje parodyti vietą, kur vyko nagrinėjami įvykiai,

Lietuvos istorijos įvykiai, reiškiniai, atskleisti ir įvertinti teritorijos pokyčius.	reiškiniai, atskleisti ir įvertinti teritorijos pokyčius.
3. Istorijos tyrimas ir interpretavimas	
Nuostatos	
- Kritiškai vertinti istorijos šaltinius. - Turėti argumentuotą požiūrį į istorijos šaltiniuose teikiamus istorijos įvykius ir reiškinius. - Remiantis kraštotyros, etnografijos, archyvų medžiaga, vertinti Lietuvos istorijos įvykius. - Sąmoningai nuolatos mokytis ir tobulėti. - Įsiklausyti į kitokią nuomonę apie nagrinėjamus įvykius ir kritiškai ją vertinti.	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
Išskirti iš nagrinėjamų istorijos šaltinių skirtingus požiūrius į juose teikiamus įvykius ir juos paaiškinti.	Paašškinti, kodėl atsirado skirtingų praeities interpretacijų.
Nagrinėti mokomąją medžiagą, ją apibendrinti, grupuoti, klasifikuoti, lyginti, įvertinti ir daryti išvadas.	Remiantis pateikta mokomąja medžiaga, paaiškinti Lietuvos istorijos nagrinėjimo būdus.
Atsirinkti informaciją iš įvairių istorijos šaltinių, kompiuterinių mokymo priemonių, interneto tinklalapių, vertinti jos patikimumą mokantis istorijos.	Apibūdinti istorijos šaltinius, iš kurių galima sužinoti apie nagrinėjamus Lietuvos istorijos laikotarpius.
Klasifikuoti istorijos šaltinius pagal pateiktus kriterijus. Gebėti lyginti istorijos šaltinius ir jais remiantis daryti išvadas.	Apibūdinti svarbiausius istorijos šaltinius, iš kurių galima sužinoti apie nagrinėjamus istorijos laikotarpius.
Rasti ir panaudoti regionų kraštotyros, archyvų, etnografijos medžiagą, aiškinant Lietuvos istorijos įvykius.	Nurodyti pagrindinius savo regiono istorijos šaltinius, padedančius geriau pažinti Lietuvos praeitį ir susieti ją su dabartimi.
Savarankiškai kelti mokymosi uždavinius ir jų kryptingai siekti, mokantis istorijos.	Paašškinti, kaip reikia mokytis istorijos: kaip planuoti mokymosi ir istorijos šaltinių tyrimą, kokius mokymosi būdus naudoti, iš kurių šaltinių mokytis, kaip vertinti mokymosi rezultatus.
4. Istorijos supratimo raiška	
Nuostatos	
- Siekti įvairiais aspektais ir būdais perteikti informaciją apie praeitį. - Įsiklausyti į kitokią nuomonę apie nagrinėjamus įvykius ir kritiškai ją vertinti.	
Dalyvio, jaunojo tyrinėtojo požiūriu perteikti informaciją (raštu, žodžiu, naudojantis informacinėmis technologijomis) apie istorijos įvykius ir reiškinius.	Nurodyti svarbiausius nagrinėjamų istorijos laikotarpį įvykius, reiškinius ir procesus.
Tinkamai parinkti informaciją istorijos įvykiams, reiškiniams ir procesams paaiškinti, pagrįsti savo nuomonę.	Remiantis istorijos šaltiniais, apibūdinti praeities įvykius, reiškinius ir procesus.

6. Turinio apimtis

Modulio programos temos

1. Kova už valstybingumo atkūrimą XVIII–XIX a.

1794 m. Tado Kosciuškos vadovaujamas sukilimas; sukilėlių siekai, tikslai, sukilimo vadai, karinė parengtis, svarbiausi mūšiai.

Lietuvos bajorijos patriotiškumas ir siekiai atkurti valstybingumą XIX a. pradžioje. 1830–1831 m. sukilimas, jo kilimo aplinkybės, sukilimo dalyviai, jų siekiai, žymiausi vadai, svarbiausi susidūrimai su rusų kariuomene, sukilėlių ginkluotė, atsišaukimai, dokumentai, sukilimo dalyvių žūties ir kovų įamžinimo vietos.

1863–1864 m. sukilimas. Sukilimo tikslai, rengimasis sukilimui, dalyviai, sukilimo vadai, sukilėlių ginklai, susidūrimai su rusų kariuomene, sukilimo vadų rašyti dokumentai, įsakymai, sukilimo rėmėjai, sukilimo vadų žūties, kautynių įamžinimo vietos.

2. Lietuvos Nepriklausomybės kovos 1918–1920 m.

Kariuomenės kūrimo sunkumai. Pirmieji savanoriai, kariuomenės vadai. Ginkluotė. Karas su Sovietų Rusija: Kėdainių kautynės, Jiezno mūšis, Alytaus gynimas, kovos Šiaurės rytų Lietuvoje ir Zarasų užėmimas ir kt. mūšiai. 1920 m. Lietuvos sutartis su Sovietų Rusija, kovų pabaiga.

Kovos su bermontininkais: bermontininkų įsiveržimas į Lietuvą, Radviliškio ir kiti mūšiai. Kovų įamžinimo vietos.

Kariniai konfliktai su Lenkija 1919–1920 m. Vilniaus problema, Augustavo karinė operacija, Kalvarijų derybos, Suvalkų sutartis, L. Želigovskio puolimas ir Vilniaus praradimas, Širvintų–Giedraičių kautynės, kovų pabaiga. Kovų įamžinimo vietos.

3. Ginkluotas pasipriešinimas 1944–1953 m.

Antrosios sovietų okupacijos pradžia, ginkluoto pasipriešinimo priežastys ir tikslai. Pirmieji partizanų būriai, jų kūrimosi aplinkybės, partizanų kovos taktika, atvirų kautynių pradžia (Kalniškės mūšis, Virtukų kautynės, Merkinės puolimas ir kt.). Partizanų karinė struktūra, Lietuvos laisvės kovos sąjūdis; 1949 m. partizanų vadų suvažiavimas, 1949 m. vasario 16 d. deklaracija ir nepriklausomos Lietuvos vizija.

Partizanų gyvenimo sąlygos, ginkluotė, slėptuvės, dvasinis pasaulis ir puoselėjamos tradicijos, spauda, kūryba, drausmė partizanų būriuose. Sovietų kariuomenės veiksmai ir kovos pabaiga.

Žymiausi rezistencinės kovos dalyviai. Partizanų kovos ir žūties įamžinimo vietos.

7. Vertinimas

Vertinimo kategorijos:

- mokymosi procesas;
- mokymosi įgūdžiai (pažanga);
- galutinis rezultatas.

Vertinant mokinį asmeniškai, vertinimo kriterijai turi apimti ne tik įgytas žinias, bet ir tai, kaip turimos žinios, įgyti gebėjimai pritaikomi jo gyvenime, tampa prasmingi:

- mokiny sugeba pritaikyti vieno dalyko žinias kitam;
- geba pritaikyti įgytas žinias praktiškai;
- užduotį atlieka laiku ir iki galo.

Kas vertinama? Kadangi mokydamas pagal programą mokytojas gali taikyti įvairius mokymo būdus, tai reikėtų atkreipti dėmesį į individualų (asmens) ir grupės ar visos klasės veiklos ir pasiekimų vertinimą. Vertinimo objektų yra daug ir įvairių: konkretaus darbo atlikimas per pamoką; grupės atlikta užduotis; informacijos rinkimas, sisteminimas ir apibendrinimas; skaidrių parengimas ir medžiagos pristatymas; stendų (parodos) parengimas; istorinės ir grožinės literatūros parinkimas atitinkamoms temoms ir jos įvertinimas; filmuotos medžiagos kūrimas (pačių mokinių); konferencijų, diskusijų, debatų, susitikimų organizavimas.

Formaliai vertinant, galima kartu su mokiniiais aptarti ir susitarti, kuriais kriterijais bus vadovaujamas. Siūloma taikyti daug įvairių kriterijų: aktyvus dalyvavimas pamokoje, medžiagos demonstravimas, dalyvavimas pokalbiuose, apklausa raštu, trumpa žodinė mokinių apklausa, praktiniai darbai. Galima mokiniams pasiūlyti kartu su mokytoju sukurti taškų rinkimo sistemą.

Mokiniai gali vertinti vieni kitus per pristatymus pagal pateiktus kriterijus (medžiagos nuoseklumą, problemišumą, pristatymo originalumą ir t. t.). Mokinyš taip pat vertina savo darbo rezultatus. Mokytojas apibendrina mokinių vertinimus, be to, vertina formuojamuoju vertinimu, paskatindamas ir parodydamas silpnąsias ir stipriasias darbų puses. Praktiniai darbai turėtų būti vertinami kaupiamuoju vertinimu už kiekvieną darbo etapą. Kiekvienu atveju reikia aptarti, pakomentuoti mokiniui ar mokinių grupei, klasei pasiekimų rezultatus, išryškinti, kas yra teigiama, patarti, padrašinti, paaiškinti. Rekomenduotina suteikti mokiniams galimybę pagerinti rezultatus.

8. Literatūra

A. Anušauskas, V. Lesčius. Kovų istorijos: XX amžius. II kn. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2008.

A. Anušauskas. Lietuvių tautos sovietinis naikinimas 1940–1958 m. Vilnius: Mintis, 1996.

A. Senn. Lietuvos valstybės atkūrimas 1918–1920 m. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1992.

J. Vaičenonis. Lietuvos karių uniformos ir lengvieji ginklai XX amžiuje. Vilnius: Baltos lankos, 2004.

Lietuva 1940–1990. Okupuotos Lietuvos istorija. Vilnius: LGGRTC, 2005.

Lietuva: Praeitis, kultūra, dabartis. Vilnius: Baltos lankos, 1999.

Lietuvos karių, partizanų ir šaulių kapai: Atlasas 1919–1940 m. Vilnius: KAM, 2003.

Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953. T. 1–5. Vilnius, 2001–2006.

N. Gaškaitė. Pasipriešinimo istorija 1944–1953 m. Vilnius: Aidai, 1997.

P. Klimas. Lietuvos diplomatinėje tarnyboje 1919–1940 m. Vilnius: Mintis, 1991.

V. Kavaliauskas. Už nuopelnus Lietuvai: 1918–1940 Lietuvos Respublikos ordinarai ir medaliai. T. 1. Vilnius: Vaga, 2001. T. 2. Vilnius: Daigai, 2003.

V. Lesčius. Lietuvos kariuomenė 1918–1920 m. Vilnius, 1998.

V. Lesčius. Lietuvos kariuomenė Nepriklausomybės kovose 1918–1920 m. Vilnius, 2004.